

menta: calces et latercula, petras et bisalos, lapides et ligna, columnas et *lastras*, arenam et sabulos ---» en una hagiografia escrita per Agnello, bisbe de Ravenna, pels anys 830 (Muratori, *Rerum Ital. Script.* II, I, 106b). Al mateix ordre d'idees pertanyen els testimonis aplegats per Du Cange: «tabula lapidea, vel bractea tenuis, quo modo secari solent marmora ad pavimentum vel ad parietes inducendos», «aperiri fecit altare praedictum et arcam magnam, ultra communem staturam, in ipso, sub una *lastra* marmorea positam», «*lastrum*: basis seu pes columnae»; i veg. encara testimonis semblants en llenguatge romànic, des del S. XIII, en Tommaseo.

La clara conclusió que en traiem és, doncs, que en italià *lastra* no és un mot topogràfic, arrelat en el tercer, sinó un terme erudit relatiu a la construcció de basíliques i sepulcres religiosos. No és que això provi, per si sol i incontestablement, que el mot no és pre-romà, però vist que per la seva àrea no té probabilitats una hipòtesi cèltica, i que amb prou feines podríem trobar un substrat pre-romà comú al Centre i Sud d'Itàlia i al Nord d'Ibèria, convé mirar si hi ha d'altres possibilitats romanes o post-romanes.

Ara bé, no ens passarà per ull, car fóra massa miopia, que al costat de *lastra* es troba *lastricare* 'pavimentar amb *lastra*', el qual, com sabem avui, és derivat de *làstrico* 'paviment', i aquest per la seva banda, prové del ll. vg. *ASTRICUM, gr. vg. ἄστραχον, gr. clàssic ὄστραχον 'paviment que es feia amb testos d'actuals, amb trossos de ceràmica' (extret de ἄστραχα, cf. DCEC, ASTRAGO). Si al costat de PETRICARE hi havia PETRA, si vora rampicare hi ha rampa, brancicare vora branca, sbarbicare vora barba, nevicare junt amb neve, i així robicare, zoppicare, morsicare i d'altres incomputables, ¿no era natural que de lastricare es vagi treure *lastra* per denominar «le pietre da lastricare»? Més que més, contribuint-hi aquí la natural influència de *piastro*, sinònim de *lastra*!

A penes podríem dubtar de donar, des d'ara, per segura aquesta etimologia, si no ens deixessin encara algun escrúpol les formes ibero-romàniques. Per una part, a la Península Ibèrica per més que hi hagi *ástrago* amb els seus derivats castellans, germà i sinònim de l'it. *làstrico*, no coneixem una variant hispànica amb *l-* inicial aglutinada ni un verb corresponent, del qual es pogué extraure *lastra*: no fóra versemblant de postular-ho encara que fos menys temerari que la construcció de Hubschmid.

En canvi s'adonarà tothom que és ben lícit d'admetre un manlleu primerenc del *lastra* italià per part dels constructors d'esglésies hispànics. Observem que l'Alta Ribagorça, on avui trobem el cat. *llastra*, és precisament la zona de Taüll i Boí on s'aixequen les antigues esglésies palleares del Romànic primitiu, amb els seus admirables frescos d'influència bizantina; i amb tot un art primitiu, però ple de remembrances orientals; i la colpidora retirança entre els esvelts cloquers de St. Climent o Santa Coloma, i bastants curiosos campanili lombards i romanyols, que bé sembla orientar-nos cap a aqueixa Ravenna mig grega del se-

gle IX, on apareix per primera vegada el mot, en ocasió d'edificar Santo Stefano Ravennate. Un altre focus d'expansió del mot, judicant per l'àrea actual i els exemples antics, semblen haver-lo constituït la Basílica de Compostela, i els monestirs com San Isidoro, i tota la seva cohort lleonesa, on també s'observen influències orientals i itàliques.

Altrament, per a una paraula eclesiàstica poc ens cal justificar la possibilitat d'introducció d'un terme provinent de la Roma papal. I la pobresa de tota la terra hispànica, en les fases antigues de la Reconquesta, ja ens obliga a donar per descomptat que molt de l'art de bastir grans esglésies es deuria tornar a aprendre de Roma. La dificultat residiria en el fet que en terres ibèriques els testimonis que he citat no es refereixen a construccions sinó que apareixen com a denominacions topogràfiques. Si féssim gran cas de certes divergències semàntiques que jo mateix he assenyalat cap a València, ens caldria certament sospesar la possibilitat que a les nostres terres el mot sigui en part d'un altre origen que a Itàlia, i per ventura pre-romà: car no fóra pas el primer cas de tals coincidències.

Però observant que no escassegen tampoc (V. supra) els testimonis hispànics de *lastra* com a pedra de pavimentar, pensarem que els hiatus geogràfics que s'observen dins l'àrea del mot hispànic són menys favorables a una etimologia «ibèrica» que a una importació itàlica amb focus diversos. I, per damunt de tot, reflexionem que si *lastra* era una pedra plana, no té res d'estrany que els notaris eclesiàstics apliquessin el mot a lloses d'aquesta forma, fins quan eren naturals, sobretot en descriure les afrontacions de les propietats d'una església o d'un monestir. En tot cas es sent Itàlia la pàtria demostrada del mot *lastra*, les obscuritats que restin en les seves aparicions a fora de la seva terra principal no poden fer dubtar de la certitud de l'etimologia fonamental.

Pel que fa a la variant dialectal italiana *lasta* en què s'ha fet fort després Hubschmid, exhibint-la com una prova contundent de l'existència de variants morfològiques aborígens en el mot: ni podem reconèixer-li aquesta força ni aquestes variants ens han vingut de nou: jo mateix en dono ja en el meu article LASTRA del DCEC i DECH, proves més documentades (que les que hi afegeix ell en ZRPb. LXVI, 32-3, i en el recull *Pyrenäenwörter vorrom. Urspr.*, 1953, 37), aduint l'estudi d'A. Prati, I *Valsuganotti* [1923], p. 73. *Cima Lasta* [1765] és un dels cims importants de la Valsugana (entre Trent i Vènet), i avui diuen allà *lasta* referint-se a la «parete nuda della cima di quel monte»; així com una forma serbocroata de l'illa de Korčula.⁴ ¿Hi hauria, doncs, un parònim *lasta* pre-romà? (de tota manera no podria ser gal, puix que ja som a fora fins de la Gàl·lia cisalpina). Tanmateix això no pot sorollar gens la certitud de l'etimologia merament romànica de *lastra*.

És més, *lasta* i *lasa* poden ser deguts a encreuaments locals, potser amb LAUSA (*llosa*), potser amb el duplicat EMPLASTRON/-ASTU (puix que *piastro* fou company de *lastra*, i el dissimilat *emplasto* té en romànic tanta